

MUHBA MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA

MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA
MUHBA

**MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA (MUHBA)**
Plaça del Rei, s/n.
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
museuhistoria@bcn.cat
www.museuhistoria.bcn.cat/quarhis

quarhis 11

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA |

quarhis

ÈPOCA II · ANY 2015 · N.11 · ISSN 1699-793X
248 PÀGINES · BARCELONA

Ajuntament
de Barcelona

Editor:
Museu d'Història de
Barcelona (MUHBA)
Institut de Cultura
Ajuntament de Barcelona

Director MUHBA:
Joan Roca i Albert

Direcció Quarhis:
Julia Beltrán de Heredia

Secretària de redacció:
Vanesa Triay

Consell de redacció:
Xavier Aquilué (MAC)
Julia Beltrán de
Heredia (MUHBA)
Josep Guitart (UAB)
Josep M. Gurt (UB)
Albert López (DiBa)
Magí Miret (GC)
Carme Miró (ICUB)
Miquel Molist (UAB)
Isabel Rodà (UAB)

Avaluadors externs:
Luis Caballero Zoreda
Carmen Fernández Ochoa
Sauro Gelichi
Jean Guyon
Simon Keay
Bernat Martí
Lucy Vallauri
Desiderio Vaquerizo
Giuliano Volpe

Control gràfic:
Emili Revilla

Disseny gràfic:
PFP
[Quim Pintó,
Montse Fabregat]

Realització:
Edicions Hipòtesi, SL

Impressió:
Índice Arts Gràfiques, SL

Imatges de la coberta:
José Luis Biel-MMB
i Noemí Nebot Pich

ISSN
1699-793X

Dipòsit legal
B-9715-2005

© dels textos els autors
© de l'edició

**Museu d'Història
de Barcelona**
Institut de Cultura,
Ajuntament de Barcelona
Plaça del Rei, s/n
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
[www.museuhistoria.bcn.
cat/quarhis](http://www.museuhistoria.bcn.cat/quarhis)

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA |

quarhis

ÈPOCA II·ANY 2015·NÚM.11·ISSN 1699-793X
248 PÀGINES · BARCELONA

Ajuntament
de Barcelona

9-11	PRESENTACIÓ. OBERTURA DE CAMP JOAN ROCA I ALBERT
12-13	EDITORIAL JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO
ENTERRAR-SE AL DAVANT DEL MAR	
16-64	LES NECRÒPOLIS DE LES DRASSANES REIALS DE BARCELONA (SEGLES I-VII) ESTEVE NADAL ROMA
51	ANNEX 1. Llits funeraris d'os dels segles I i II dC ESTEVE NADAL ROMA I ISABEL PELLEJERO USÓN
59	ANNEX 2. Estudi arqueobotànic de la necròpolis de les Drassanes Reials RAQUEL PIQUÉ I HUERTA I MARC FERRÉ I TRIÁS
66-78	LA POBLACIÓ ROMANA A <i>BARCINO</i> A TRAVÉS DEL JACIMENT DE LES DRASSANES. DADES ANTROPOLÒGIQUES, DEMOGRÀFIQUES I CULTURALS M. EULÀLIA SUBIRÀ I DE GALDÀCANO
NOTES I ESTUDIS	
82-96	EVIDÈNCIES ARQUEOLÒGIQUES DE LES COMUNITATS HUMANES EN LA TRANSICIÓ DEL III AL II MIL·LENNI CAL BC AL PLA DE BARCELONA ANNA GÓMEZ BACH I ANNA BORDAS TISSIER I SERGIO ARROYO BORRAZ I JOSEFA HUERTAS ARROYO I JORDI AGUELO MAS I ALBERT VELASCO ARTIGUES I JAVIER GONZÁLEZ MUÑOZ I JORDI NADAL LORENZO I MARIA SAÑA SEGUÍ I MIQUEL MOLIST MONTAÑA
98-124	ELS JACIMENTS DE L'ESTACIÓ DE LA LAV A LA SAGRERA I EL DE L'HOSPITAL DE LA SANTA CREU I SANT PAU: APROXIMACIÓ A L'ESTUDI DE L'EVOLUCIÓ DEL POBLAMENT RURAL D'ÈPOCA IBÈRICA AL PLA DE BARCELONA ISABEL PEREIRA HERNÁNDEZ I CONXITA FERRER ÀLVAREZ I FRANCESC ANTEQUERA DEVESA
126-146	NOVETATS SOBRE EL FÒRUM DE <i>BARCINO</i> : LA CÚRIA I ALTRES EDIFICIS PÚBLICS JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO
148-162	EL CONSUM DE TABAC ENTRE ELS PESCADORS D'ÈPOCA MODERNA. NOVES DADES RELATIVES AL CONJUNT DE PIPES DE CERÀMICA TROBADES A BARCELONA MIKEL SOBERÓN RODRÍGUEZ
164-182	LA CÉRAMIQUE CATALANE DU XVe AU XVIIe SIÈCLE EN PROVENCE ORIENTALE. RELECTURE ET NOUVEAUX APPORTS DES CONTEXTES MARITIMES. GAËLLE DIEULEFET
184-199	LA BOTIGA DE JOSEP BARBA: UN TERRISSER A LA BARCELONA DEL SEGLE XVIII NOEMÍ NEBOT PICH
NOTICIARI	
202-204	PROJECTE PREHISTÒRIA AL PLA DE BARCELONA
205-206	PLA <i>BARCINO</i> . LA MURALLA ROMANA ENTRE LES TORRES 27 I 28. RESULTATS ARQUEOLÒGICS
207-209	PLA <i>BARCINO</i> . LA BASÍLICA DELS SANTS MÁRTIRS JUST I PASTOR: LA CIUTAT CRISTIANA I VISIGODA
210	LA RECUPERACIÓ DE LES PINTURES MURALS ROMANES DE LA <i>DOMUS</i> DEL CARRER D'AVINYÓ, 15
211-213	TÈCNiques CONSTRUCTIVES I ARQUITECTURA DEL PODER AL NORD-EST DE LA TARRACONENSE. METODOLOGIA DE REPRESENTACIÓ I PARÀMETRES ANALÍTICS PER A LA COMPRESIÓ DELS PROCESSOS EVOLUTIUS ENTRE L'ALT IMPERI I L'ANTIGUITAT TARDANA. ACTIVITAT DUTA A TERME EL 2013-2104.
214	CONVENI AMB LA UNIVERSITAT DE BARCELONA PER A L'EXCAVACIÓ DELS JARDINS DE VICTORIA DE LOS ÁNGELES
215-217	BIBLIOGRAFIA PUBLICADA SOBRE ARQUEOLOGIA DE BARCELONA
219-226	TEXTOS EN CASTELLANO. SÍNTESIS
227-234	ENGLISH TEXT. SUMMARY
235-242	TEXTES EN FRANÇAIS. RÉSUMÉ
243-247	NORMES DE PRESENTACIÓ D'ORIGINALS A QUARHIS

NOTICIARI

L'Ajuntament de Barcelona va posar en marxa un projecte anomenat Pla *Barcino* (2011-2014) per donar un impuls a la recerca i valoració de la Barcelona romana. En aquest marc, es va signar un conveni de col·laboració entre l'ICUB i la basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor per tirar endavant un projecte de recerca arqueològica, el qual forma part d'un projecte més ampli per a l'estudi de la Barcelona cristiana i tardoantiga¹. Arran d'aquest conveni s'han dut a terme quatre campanyes arqueològiques (2011-2014)² al subsòl de l'església, un punt clau de la ciutat pel que fa a la topografia romana i els processos de cristianització.

L'ACTUACIÓ EL 2014

Un dels objectius de la campanya de l'any 2014 va ser trobar dades per definir la planta de la capçalera de l'església antiga i orientar definitivament la basílica. Les dades arqueològiques disponibles, tot i que més aviat escasses, apunten cap a una planta de basílica amb la capçalera triabsidal (Beltrán de Heredia, 2013: 28).

L'actuació es va centrar en una àmplia zona localitzada a l'ambulacre de l'església gòtica, davant de les actuals capelles de Sant Felix i del Santíssim. En aquesta zona la seqüència arqueològica es conservava completa, ja que la superfície no havia estat parcel·lada per construir els vasos funeraris al segle XVIII. Es va localitzar part de l'absis occidental, la qual cosa confirmava la proposta d'una basílica de planta triabsidal, el paviment d'*opus signinum* del presbiteri (de fet hi havia dos nivells d'*opus signinum* consecutius) i la canalització que portava l'aigua a la piscina baptismal. La seqüència altmedieval també es va poder documentar; una interessant successió de paviments de calç i de terra batuda, així com les estructures pertanyents a la capella medieval de Sant Celoni.

Igualment, es va localitzar una tomba privilegiada que va pertànyer a un personatge important de la comunitat cristiana. Es troba en un emplaçament de privilegi, en un passatge reservat que

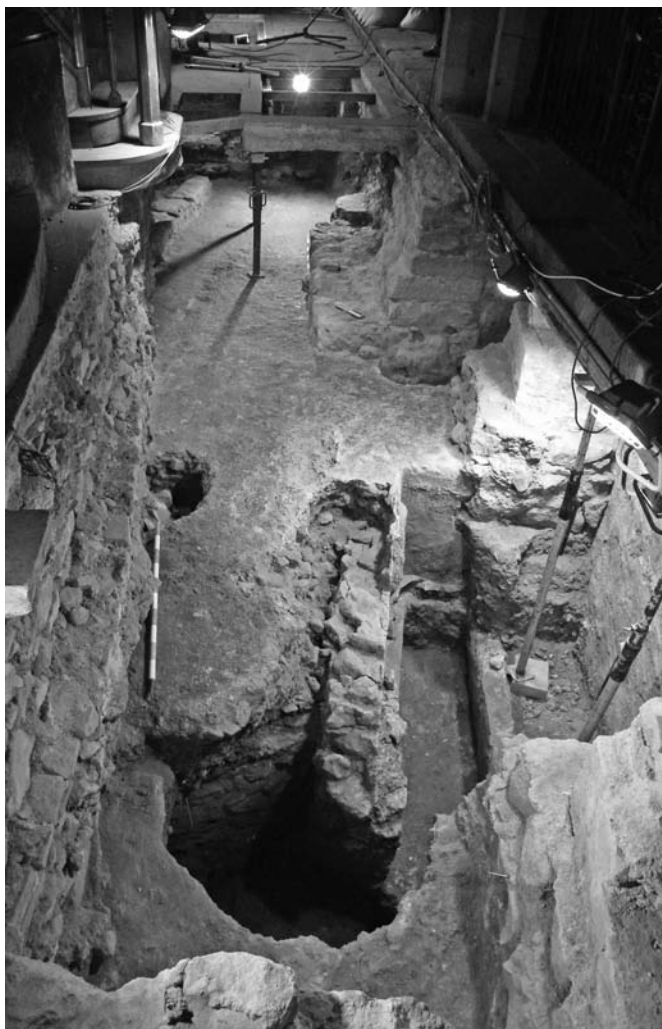

Figura 1

Vista del paviment d'*opus signinum* i de la tomba privilegiada.
(Fotografia: Irene Gibrat)

comunicava el baptisteri amb el presbiteri de la basílica. La tomba, de característiques constructives singulars (amb una càmera estucada), estava pensada per a ser vista i posar en relleu el personatge allí enterrat (fig. 1).

El projecte de recerca no ha finalitzat, ja que només s'ha explorat arqueològicament una part molt petita de la basílica. En aquest moment, es treballa per poder publicar els resultats d'aquests quatre anys.

LA VISITA PÚBLICA I LA VALORACIÓ DE LES RESTES ARQUEOLÒGIQUES

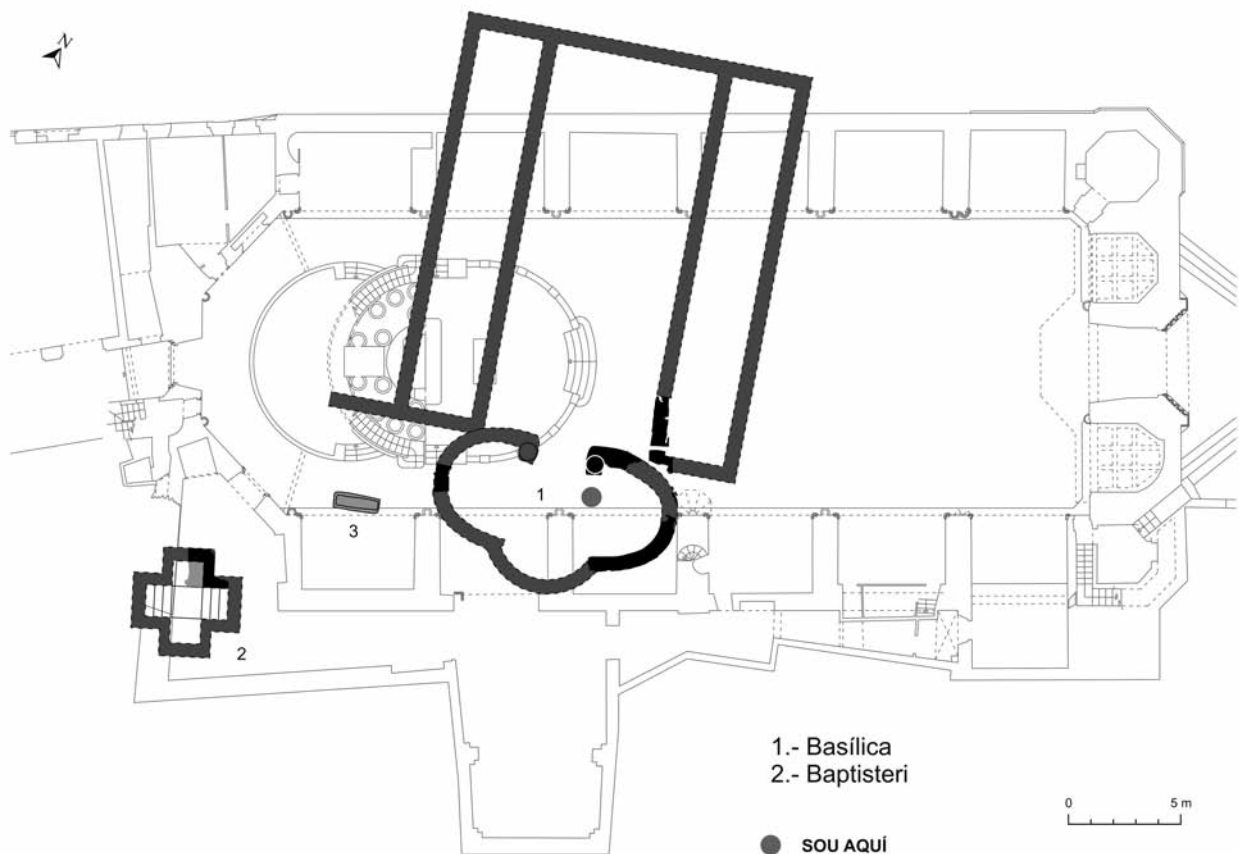
Atesa la importància de les restes arqueològiques localitzades, es va pren-

dre la decisió d'incorporar els elements més significatius, des d'un punt de vista històric i patrimonial, a l'església actual i fer-los visitables. L'any 2014, i en el marc de la rehabilitació de l'edifici, projecte arquitectònic de l'equip Figuerola Gavalda Romera, arquitectes, es va dur a terme el projecte de museïtzació. El baptisteri, que es va localitzar a la campanya de 2012, és un dels elements més simbòlics que ha posat en relleu l'arqueologia a la basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor. Malauradament, la pila de planta cruciforme no es conserva completa, però se'n pot veure una bona part i entendre'n el funcionament. La piscina ha estat incorporada a

*Museu d'Història de Barcelona.

1. Una línia de recerca que va posar en marxa el Museu d'Història a l'any 1996 i que està dirigida per la que subscriu.

2. Pel que fa a les campanyes anteriors, vegeu l'apartat "Noticiari" de *Quarhis*, núm. 9, 2013, pp. 200-201, i *Quarhis*, núm. 10, 2014, pp. 207-208.

la basílica i es pot visitar a l'interior de la sagristia. En relació amb les estructures localitzades a la campanya de 2013, l'element més significatiu és l'absis oriental de la capçalera triabsidal amb la seva cripta. Per aquest motiu, es va considerar que la part de la capçalera de l'església antiga (absis amb *confessio*) localitzada a la capella de Sant Frederic era un fet bastant excepcional i, a més a més, la part millor conservada de l'església antiga. També és un dels elements més simbòlics de l'arqueologia cristiana, per la qual cosa s'ha procedit a incorporar-lo al patrimoni de l'església gòtica. A l'hora de la presentació de les restes, es va considerar important incorporar la columna i l'arrencament del mur de l'absis al terra de l'església, localitzat a la campanya de 2011. El fet de poder-ho

veure –al paviment de la nau de l'església a sota d'uns vidres– ajuda que el públic compregui la forma de la primera basílica, ja que completa la visió de l'absis ubicat a la capella de Sant Frederic, donant-li continuïtat. A més a més, contribueix a transmetre la força i monumentalitat de la basílica antiga (la columna té prop d'un metre de diàmetre), sent en si mateix un element clar d'interpretació patrimonial que hem volgut valoritzar. La seva incorporació no impedeix les funcions habituals de l'edifici de culte, ni molesta la circulació dels fidels per la nau. L'espai de la cripta es pot veure des del nivell superior (visió zenital), però s'ha mantingut un accés al nivell inferior per raons diverses (conservació, manteniment, estudi...), ja que es tracta d'un document arqueològic de gran valor

Figura 2
Estructures arqueològiques localitzades i restitució de la planta de la basílica.
[Hipòtesi: Julia Beltrán de Heredia. Dibuix: I. Camps]

històric. Finalment, s'ha incorporat també la tomba privilegiada que es va excavar en la darrera campanya, una estructura única a Barcelona, arqueològicament parlant, que evidència un personatge important. La resta de l'espai excavat de la basílica, com el paviment *d'opus signinum* del presbiteri, i també les estructures romanes de l'alt imperi o les que van pertànyer a la capella medieval de Sant Celoni no s'han tornat a colgar. I tot i

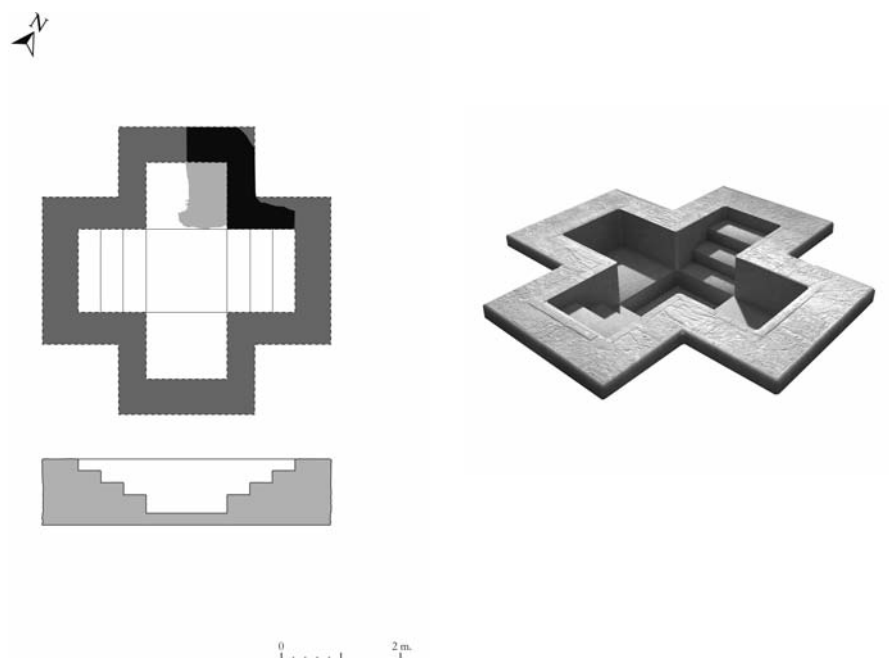

Figura 3

Estructures del baptisteri localitzades i restitució de la planta de la piscina baptismal.

[Hipòtesi: Julia Beltrán de Heredia. Dibuix: I. Camps. Infografia: Centum]

que no són visibles al terra de la església es conserven intactes al seu subsòl.

A la basílica s'han disposat uns panells que mostren la informació més bàsica de manera esquemàtica (imatge gràfica que reproduïm aquí a les figures 2 i 3) perquè el visitant pugui identificar les restes. A més a més, la mateixa basílica organitza visites guiades a tot l'edifici que inclouen la part arqueològica.

BALANÇ DE LA DIFUSIÓ CIENTÍFICA DEL PROJECTE DE LA BASÍLICA DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR

BELTRAN DE HEREDIA BERCERO, J. 2013. "Barcelona de colònia romana a *sede regia* visigoda, medina islàmica i ciutat comtal: una urbs en transformació". *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*. Època II, 9. Museu d'Història de Barcelona. Institut de Cultura. Barcelona. pp. 16-118.

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, J. 2014. "Barcelona, colonia en la *Hispania* romana y sede regia en la *Hispania* visigoda". *Ciudad y Territorio: transformaciones materiales e ideológicas entre época clásica y el Altomedioevo*. Monografías de Arqueología Cordobesa, 20. Universidad de Córdoba. Córdoba. pp. 325-338.

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, J. 2015. "Barcino, ciudad episcopal y sede regia durante la antigüedad tardía: las transformaciones del paisaje urbano". *XVIII Congreso Internacional de Arqueología Clásica*, (maig 2013). Màrida. pp. 115-119.

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, J. (en premsa). "Les seus episcopals de Barcelona". *Arquitectura Romànica a Catalunya, Puig i Cadafalch*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica/Institut d'Estudis Catalans.

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, J. (en premsa). "Nuevos datos sobre el primer cristianismo en Barcino: los orígenes de la iglesia dels sants Just i Pastor de Barcelona". *XVI Congresso Internazionale di Archeologia Cristiana* (2013). Roma.